

УДК 614.8:631.3

Є. І. МАРЧИШИНА, кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
С. В. ПЛІЧКО, студент ОКР "Магістр",
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Нові вимоги стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці працівників

Проаналізовано нововведені загальні вимоги стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці працівників. Проаналізовано вимоги щодо облаштування робочих зон, до робочих місць на відкритому повітрі, облаштування невиробничих приміщень. Запропоновано заходи щодо вибору безпечних засобів праці.

Небезпеки, робоче місце, робоча зона, засоби праці, небезпечна зона

У 2012 р. МНС України затвердило НПАОП 0.00-7.11-12 "Загальні вимоги стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці працівників". Цей документ встановлює вимоги щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці на підприємстві шляхом належного облаштування робочих місць, виробничих, санітарно-побутових та інших приміщень, безпечного використання працівниками засобів праці, забезпечення навчання працівників та залучення їх до вирішення питань охорони праці, регулювання взаємовідносин з охорони праці між підприємствами у випадку залучення до виконання робіт працівників інших підприємств.

Вимоги щодо організації та забезпечення безпеки на робочих місцях полягають у тому, що на підприємстві повинні бути створені для кожного працівника здорові та безпечні умови праці. При цьому необхідно дотримуватись таких основних принципів запобігання небезпекам:

- виключення небезпек, якщо це є можливим і реальним;
- обмеження небезпек, яких уникнути неможливо;
- усунення небезпек у їх першоджерелах, виключення або максимальне обмеження впливу небезпечних та шкідливих виробничих чинників;
- забезпечення пріоритету колективних засобів захисту над індивідуальними;

– врахування людського фактора, зокрема під час вибору засобів виробництва, технології, організації праці, устаткування робочих місць тощо.

Працівники мають бути проінформовані та проінструктовані щодо дій, необхідних у разі виникнення на підприємстві аварійних ситуацій, пов'язаних з безпосередньою загрозою для їх життя і здоров'я, та про вжиті або такі, що мають бути вжитими, запобіжні і захисні заходи. Роботодавець забезпечує повну і вичерпну інформацію працівників та їх уповноважених представників з питань охорони праці про можливі небезпечні ситуації, про вжиті заходи для їх запобігання або їх ліквідації та про дії працівників у аварійних ситуаціях. Для забезпечення належного виконання цих заходів роботодавець призначає відповідальних осіб, забезпечує їх підготовку і спорядження відповідно до небезпечності виробництва, масштабів та специфіки підприємства.

Роботи підвищеної небезпеки виконуються за нарядами-допусками, оформленими в установленому порядку. У разі виникнення на підприємстві надзвичайних ситуацій і нещасних випадків роботодавець повинен вжити термінових заходів для евакуації працівників, надання першої медичної допомоги потерпілим, локалізації та ліквідації аварії або пожежі, усунення їх наслідків, за необхідності залучити зовнішні

служби невідкладної медичної допомоги, професійні аварійно-рятувальні служби, підрозділи пожежної охорони.

Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, а також студентів навчальних закладів під час трудового і професійного навчання здійснюються відповідно до Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, 2005 р. [1].

Залучення працівників до вирішення питань охорони праці здійснюється профспілковими організаціями підприємства відповідно до ст. 42 Закону України "Про охорону праці". У разі відсутності на підприємстві професійної спілки громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці здійснюється уповноваженими найманими працівниками особами з питань охорони праці [2].

Вимоги щодо облаштування робочих зон передбачають, що конструкція та міцність будівель і споруд, призначених для розміщення робочих зон, повинні відповідати їх призначенню, зокрема забезпечувати:

- справний робочий стан устаткування і захисних пристроїв у робочих зонах, сприятливі умови для усунення виявлених несправностей, що можуть негативно вплинути на безпеку та здоров'я працівників;

- регулярне очищення робочих зон та їх устаткування, особливо в

закритих робочих приміщеннях, для забезпечення належних санітарно-гігієнічних умов;

– можливість регулярного контролю та перевірок здатності функціонування захисних засобів і пристроїв, призначених для запобігання небезпеці або її усунення.

Шляхи евакуації, аварійні виходи та підходи до них повинні бути вільними від будь-яких предметів, надавати можливість найкоротшого шляху на зовнішній простір або до безпечної зони та мати належні позначення (сигнальними кольорами, дорожовказами, написами, знаками безпеки тощо) відповідно до Технічного регламенту знаків безпеки і захисту здоров'я працівників, 2009 р. [3].

Шляхи евакуації і аварійні виходи слід забезпечувати евакуаційним освітленням відповідно до вимог БНІП та ПУЕ. Світильники евакуаційного освітлення повинні вмикатися з настанням сутінків у разі перебування в приміщеннях працівників.

Працівникам забезпечується можливість швидко та в повній безпеці залишити свої робочі місця. Кількість, розташування та розміри шляхів евакуації та аварійних виходів визначаються відповідно до використання, облаштування і розмірів робочих зон, а також максимально можливої кількості осіб, які можуть там перебувати. Двері аварійних виходів повинні відкриватись назовні та замикатись так, щоб у випадку необхідності будь-яка особа могла легко та швидко їх відкрити без застосування додаткових засобів.

У закритих робочих приміщеннях повинно бути достатньо придатного для дихання повітря з урахуванням ГДК шкідливих речовин, характеру робочого процесу та фізичних потреб організму працівників із розрахунку на максимально можливу їх кількість під час роботи відповідно до передбаченого технологічного процесу. Робочі місця, де можливе виділення пилу та небезпечних газів, мають бути обладнані вентиляцій-

ними пристроями, які повинні бути постійно готовими до роботи. Упродовж робочого часу в робочих приміщеннях забезпечується мікроклімат, що відповідає фізіологічним потребам організму працівників, із врахуванням енергетичних витрат на виконувану роботу згідно з ДСН 3.3.6.042-99 [4].

У приміщеннях для відпочинку, для чергового персоналу, їдальнях, приміщеннях санітарно-побутового призначення та для надання медичної допомоги температура повинна відповідати призначенню цих приміщень.

Освітлення робочих зон повинно відповідати вимогам ДБН В.2.5-28-2006 [5]. Робочі зони, в яких працівникам у випадку відключення штучного освітлення може загрожувати небезпека, обладнуються достатнім аварійним освітленням.

Підлоги приміщень не повинні мати нерівностей, отворів або небезпечних ухилів, вони повинні бути міцними, нерухомими і неслизькими. Поверхня підлоги, стелі і стін повинна забезпечувати можливість її очищення та оновлення відповідно до гігієнічних вимог.

Прозорі або світлопроникні стіни, зокрема скляні перегородки, у приміщеннях або там, де розміщені робочі місця та переходи, повинні мати добре видні знаки або написи на рівні очей, виготовлятися з безпечного матеріалу або бути відгородженими від робочих місць і переходів таким чином, щоб запобігти контакту працівників з ними і можливого травмуванню осколками.

Шляхи пересування, включаючи сходи, стаціонарні переходи, рампи для навантажувальних та розвантажувальних робіт, повинні бути позначені відповідними знаками, мати необхідну дорожню розмітку та дорожовкази, бути так розташовані і мати такі розміри, щоб прохід або проїзд по них був легким та безпечним і при цьому не створювалась загроза для працівників, які працюють поблизу. Розміри транспортних шляхів, призначених для пересування

осіб або вантажів, повинні визначатись чисельністю можливих користувачів та характером виробництва. Якщо на підприємстві застосовуються транспортні засоби, працівникам повинна бути забезпечена можливість проходу на безпечній відстані пішохідними доріжками.

Якщо в робочих зонах є обумовлені характером роботи небезпечні місця, в яких існує небезпека падіння працівників або падіння предметів на них, ці місця повинні бути устатковані пристосуваннями для запобігання такій небезпеці, а також доступу сторонніх працівників до цих місць. Для захисту працівників, які за характером своєї роботи змушені перебувати у небезпечних місцях робочої зони, повинні бути вжиті відповідні запобіжні заходи. Небезпечні місця повинні мати добре видні позначення.

Робочі приміщення повинні мати достатню площу і висоту, а також достатній вільний простір для того, щоб працівники мали свободу рухів під час роботи і могли виконувати її без шкоди для власної безпеки і здоров'я.

Робочі місця, переходи, устаткування, розміщене на відкритому повітрі, які використовуються працівниками під час роботи або до яких вони повинні мати доступ, мають бути так устатковані, щоб вхід і в'їзд, а також вихід і виїзд до них були безпечними. Робочі зони на відкритому повітрі повинні мати штучне освітлення, якщо природного світла недостатньо. Якщо працівники працюють на відкритому повітрі, їх робочі місця повинні бути обладнані так, щоб працівники:

– були захищені від погодніх впливів, від небезпеки падіння і від падіння предметів на них;

– були захищені від впливу шуму, рівень якого перевищує допустиму межу, а також впливу інших шкідливих факторів виробничого і навколишнього середовища (газів, випарів, пилу);

– у випадку небезпеки могли швидко залишити своє робоче місце або одержати допомогу.

Приміщення для відпочинку

повинні мати розміри, які відповідають максимальній змінній чисельності працівників і устатковані столами і місцями для сидіння зі спинками. Приміщення для відпочинку повинні бути ізольовані від місць для паління. Якщо для виробничого процесу необхідні регулярні і часті перерви, під час яких зберігається готовність до роботи, і приміщення для відпочинку відсутнє, працівникам надаються в розпорядження інші приміщення, які відповідали б вимогам санітарно-гігієнічних норм і в яких працівники могли б перебувати під час готовності до роботи, якщо це необхідно для їх безпеки і здоров'я. Працівники забезпечуються приміщеннями для переодягання, якщо для виконання роботи згідно з вимогами гігієни необхідно використовувати спеодяг. Приміщення для переодягання повинні мати достатні розміри, обігріватись, бути легкодоступними і устаткованими сидіннями і підлоговими килимками.

Працівникам повинна бути надана у користування достатня кількість душових приміщень, кімнати для вмивання, якщо це необхідно, виходячи з характеру роботи або вимог гігієни, а також забезпечується належна кількість туалетів згідно з санітарно-гігієнічними нормами. Для чоловіків і жінок необхідно передбачити окремі кімнати для вмивання та душові приміщення або роздільне користування ними. Душові приміщення повинні мати достатні розміри, обігріватись, мати холодну і гарячу воду, щоб кожен працівник міг без труднощів помитись відповідно до вимог гігієни. Для чоловіків і жінок повинні бути облаштовані окремі туалети або забезпечено роздільне користування ними, для жінок - облаштовані кімнати гігієни жінки або створені умови для проведення гігієнічних заходів.

За рішенням роботодавця створюється одне або кілька приміщень для надання першої медичної допомоги, забезпечених необхідним устаткуванням і матеріалами. Ці приміщення повинні мати позначення. Крім

того, засоби, необхідні для надання першої допомоги, повинні бути у наявності у всіх тих місцях, де цього вимагають умови праці. Місця, де знаходяться ці засоби, повинні бути легкодоступними і відповідним чином позначеними.

Органи керування засобом праці, який може створити небезпеку, мають бути добре видні і, за необхідності, належним чином позначені. Ці органи керування повинні відповідати вимогам ергономіки і бути розміщені таким чином, щоб їх використання не створювало додаткової небезпеки. Система керування кожним засобом праці повинна забезпечувати надійне вимикання всього засобу праці. Кожне робоче місце повинно бути обладнане системою керування, яка забезпечувала б залежно від рівня небезпеки зупинку дії всього засобу праці або тільки його певної частини з тим, щоб привести його у безпечний стан. Наказ оператора про зупинку дії засобу праці повинен бути вищого рівня, ніж наказ про приведення його в дію. Одночасно з припиненням дії засобу праці або його небезпечної частини енергопостачання приводів повинно бути перервано. Механізовані засоби праці повинні бути устатковані пристосуваннями для аварійної зупинки з урахуванням небезпеки, яку ці

засоби спричиняють, і тривалості необхідної при цьому зупинки.

Будь-який засіб праці, використання якого пов'язане з небезпекою, спричиненою предметами, які падають або викидаються, мусить бути устаткований пристроями для захисту від цієї небезпеки. Засоби праці і їх деталі повинні бути закріплені або стабілізовані іншим чином, якщо це необхідно для безпеки і захисту здоров'я працівників. Якщо є небезпека поломки певної деталі засобу праці або утворення осколків, при чому може виникнути суттєва загроза для безпеки або здоров'я працівників, необхідно вжити належних захисних заходів.

Якщо існує небезпека нещасного випадку через механічний контакт працівника з рухомими деталями засобу праці, цей засіб повинен бути оснащений додатковими захисними пристроями, які обмежували б доступ до небезпечної зони або зупиняли б рухомі деталі у разі наближення людини до небезпечної зони.

Вимоги до захисних пристроїв такі:

- повинні мати стабільну конструкцію;
- не повинні спричиняти додаткових небезпек;
- повинні мати таку конструкцію, яка виключала б можливість

БЕЗПЕКА ПРАЦІ

їх обійти або навмисно вивести з ладу;

– повинні розташовуватись на достатній відстані від небезпечної зони;

– не повинні, наскільки це можливо, обмежувати спостереження за робочим процесом;

– повинні забезпечувати доступ працівників для встановлення або заміни деталей, а також для здійснення контролю за можливістю без демонтажу захисних пристроїв; при цьому доступ сторонніх осіб не допускається.

Працівникам не допускається використовувати засоби праці в тих робочих процесах і в тих умовах, для яких він не призначений. Технічне обслуговування повинно проводитись після зупинки засобу праці. Якщо зупинка неможлива, повинні бути вжиті належні захисні заходи або роботи повинні виконуватись за межами небезпечної зони. Записи в журналі технічного обслуговування і нагляду повинні відображати стан засобів праці на час їх останнього огляду.

У кожному засобі праці повинен бути передбачений захист працівників від небезпеки, спричиненої дією вогню або нагрівом засобу праці, виділенням продуктів у вигляді газу, пилу, рідин, випарів тощо, які в засобі праці виробляються, використовуються або зберігаються. У кожному засобі праці повинен бути передбачений захист від небезпеки вибуху самого засобу праці або речовин, які ним виробляються, в ньому використовуються або зберігаються. У кожному засобі праці повинен бути передбачений захист працівників від прямого або непрямого контакту з електричним струмом.

Безпечне проведення робіт із застосуванням засобів праці передбачає наступні вимоги. Засоби праці, які надаються у розпорядження працівників, а також у разі залучення до робіт учнів і студентів, повинні відповідати своєму призначенню для певного виду робіт і бути належним чином налагоджені з метою гарантування безпеки і захисту здоров'я працівників. Засоби праці слід монтувати, встановлювати, оснащувати,

застосовувати і демонтувати так, щоб умови праці для їх користувачів та решти працівників відповідали вимогам нормативних документів з охорони праці і настановам виробника, зокрема необхідно забезпечити наявність достатнього вільного простору між рухомими деталями засобу праці і елементами навколишнього середовища, а також можливість безпечного підведення або відведення всіх видів енергії та речовин, що застосовуються або виробляються.

Необхідно вжити належних заходів для захисту засобу праці від удару блискавки, якщо умови його експлуатації пов'язані з такою небезпекою. Засоби праці, що перебувають під дією впливів, які можуть спричинити їх пошкодження і призвести до небезпечної ситуації, повинні регулярно перевірятись і, за необхідності, випробовуватись уповноваженими на це особами відповідно до чинних нормативно-правових актів.

Якщо застосування засобу праці пов'язане з можливістю виникнення підвищеної загрози для безпеки або здоров'я працівників, мають бути вжиті необхідні заходи з тим, щоб: даний засіб праці застосовувався тільки особами, за якими він закріплений; ремонт, реконструкція, підтримання в робочому стані і контроль проводились тільки тими працівниками, в обов'язки яких це входить.

Висновки

Роботодавець повинен створити на підприємстві для кож-

ного працівника здорові та безпечні умови праці шляхом усунення небезпек у їх першоджерелах, обмеження впливу небезпечних та шкідливих виробничих чинників. Справний робочий стан устаткування, захисних пристроїв у робочих зонах, забезпечать безпеку та здоров'я працівників. Врахування людського фактора під час вибору засобів виробництва, технології, організації праці, устаткування робочих місць є запорукою роботи підприємства без травматизму.

Проанализированы введенные общие требования по обеспечению работодателями охраны труда работников. Проанализированы требования относительно обустройства рабочих зон, рабочих мест на открытом воздухе, обустройства непроизводственных помещений. Предложены мероприятия по выбору безопасных средств труда.

Опасность, рабочее место, рабочая зона, орудия труда, опасная зона

Analyzed the general requirements for the protection of workers by employers. Analyzed the requirements for arrangement of working areas and jobs in the open air, development of non-production areas. The measures at the option of safe tools.

Danger, workplace, working area, tools, danger area

Література

1. НПАОП 0.00-4.12-05 "Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці". Затверджене Наказом Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 р. №15.
2. НПАОП 0.00-4.11-07 "Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці". Затверджене Наказом Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. №56.

3. Технічний регламент знаків безпеки і захисту здоров'я працівників. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25.11.2009 №1262.

4. ДСН 3.3.6.042-99 "Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень". Затверджені постановою МОЗ України від 1.12.1999 року №42.

5. ДБН В.2.5-28-2006 "Природне і штучне освітлення". Затверджені наказом Міністерства будівництва України від 15.05.2006 №168.